

שהוא מתעלם ממעשה הטובה שנעשה עמו ומקטין את ערכו, הריהו מכסה ומסתיר את הטובה, כאדם הכופה כלי על גבי חפץ כדי להסתירו. מעשה זה של כפיה יסודו במידת הכפירה, כלומר כפוי הטובה כופר בעצם הטובה שנעשתה עמו. ומי שיש בידו מידה זו ודאי יבוא מתוך כך גם לכפור בקב"ה. כל יסוד האמונה וחיוביה מושגתים על כך שהקב"ה הוא שמחיינו ומקיימנו, לכן מתוך הכרת טובה אנו חייבים לעבדו ולשמור מצוותיו, הכופר בטובתו של הקב"ה הריהו בעצם כופר בקב"ה, שהרי אינו מודה בכל ההטבה שהוא עושה עם בריותיו, ומתוך כך ממילא הוא כופר בכך שיש מטיב – הקב"ה

פרשת כי תבוא – סוד מצוות הביכורים

1. דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק א - ג, א-ג

(א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נתן לך וזוהי וירשתה וישבת בה: (ב) ולקוזה מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץ אשר ה' אלקיך נתן לך וישבת בטנא והלכת אל המקום אשר יבזור ה' אלקיך לשכון שמו שם: (ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו: רש"י

ואמרת אליו – שאינך כפוי טובה:

2. בראשית פרשת בראשית פרק ג פסוק יא - יב, יא-יב

(יא) ויאמר מי הגיד לך כי עירם אתה ה' עץ צייתך לבלתי אכל מפניו אכלת: (יב) ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל: רש"י

(יב) אשך נתת עמדי – כאן כפר בטובה:

3. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ה עמוד ב

אמר להן משה לישראל: כפויי טבה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר: תן אתה. כפויי טובה, דכתיב: ונפשנו קצה בלחם הקלוקל (קל הוא המן ומפני שהיה נבלע ככל אנכייהם ואינו יוצאין לחוץ קלאוהו קלוקל וכגון על כך והיא היתה להם טובה גדולה שלא היו כריכין לטרוח וללכת שלט פססאות לפנות); בני כפויי טובה, דכתיב: האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל. (לשון נגלו הוא שכולה הקלקלה צמתתה של מקום והוא עשאה לו לעזר.)

4. מעט מן האור דברים עמוד 223

מה בין כפירה בטובה לכפיות טובה? הכופר בטובה – מתעלם מהטובה שנעשתה למענו ואינו מודה עליה ודאי מידה מגונה. ברם יש מידה אחרת מגונה הימנה, והיא זלוזל ולעג כלפי הטובה לה זכה והתייחסות אליה כדבר רע. זוהי משמעותה העמוקה של כפיות טובה, שפירושה הפיכת הטובה לרעה... ככפיית המיטה בבית האבל ראשה למטה ורגליה למעלה. אילו היה האדם הראשון מסתפק באמירה – 'האשה – היא נתנה לי ואוכל' היתה בדבריו כפירה בטובה – שהיא חמורה כשלעצמה, אך האדם הראשון מגדיל לעשות וקורא: 'האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל', ובכך הריהו מטיח דברים כלפי מעלה ואומר כביכול: לא היא בלבד אשמה, אלא אתה שנתת לי אותה כדי שתכשיל אותי, ובך – עיקר האשמה.

5. משנת רבי אליעזר פרשה ז עמוד 137

מפני מה ענש הכת' ביותר לכפויי טובה. מפני שהוא כעניין כפירה בהקב"ה. אף הכופר בהקב"ה כופר טוב הוא. האדם הזה הוא כופה טובתו של חברו, למחר הוא כופה טובתו של קונו.

6. שפתי חיים מידות ועבודת ה' חלק א עמוד שלז

לכאורה כפירה בהקב"ה הוא ענין של השקפה, שיבוש בדעות, אך מדברי חז"ל אלו מבואר שהשורש של כפירה הוא חסרון בהכרת הטוב בבין אדם לחברו, שתוצאותה היא כפירה בהקב"ה, לולי כפיית הטוב לא היה האדם נעשה כופר בהקב"ה.

7. משנת רבי אליעזר פרשה ז עמוד 137

וכן הוא אומ' בפרעה, אשר לא ידע את יוסף. והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע ולא השגיח עליו, וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקדוש ברוך הוא, שאמ' לא ידעתי את יו'. הא למדת שכפיית הטובה הקשה לכפירה בעיקר.

8. שפתי חיים שם

חז"ל השתמשו בלשונם במושג כפירה וכפייה גם יחד, מפני שכפיה וכפירה תלויות זו בזו. כיצד אדם מסוגל שלא להכיר טובה? על ידי

9. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לא עמוד א

תני תנא קמיה דרב נחמן: בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקדוש ברוך הוא: יפה עשית שלא דרתי ביניהם, שאלמלי דרתי ביניהם ציערונני.

10. שפתי חיים שם עמוד שמא

מעתה מובן מדוע מצוה זו של כיבוד אב ואם מנויה בחמש דברות הראשונות שבימין הלוחות, יחד עם ד' דברות ראשונות שענינן בין אדם למקום, כיון שהכרת הטוב למקום לאב ולאם היא בעצם יסוד ושורש להכרת הטוב להקב"ה ולקבלת עול מלכותו, כי כשהאדם מכיר טובה לאביו ולאמו, ממילא הוא בא לידי הכרת הטוב לקב"ה. לעומת זאת מי שמקבל כל דבר בהוריו כדבר נובן ורגיל, כך גם הוא רואה את ההטבה שהקב"ה מיטיב עמו כדבר המובן מאליו שאינו צריך להוכיר לו טובה על כך, חסרה לו בשלימות האמונה וביחוד האמונה.

11. דעת תורה דברים ב עמוד לג

ואמרת אליו - וברש"י: שאינך כפוי טובה. לומדים מכאן דין מיוחד שכשאתה מקבל איזה טובה, ותהיה שיעור קטן שתהיה, שהרי לא נאמר בבכורים שום שיעור בהאדמה שיש לך. הנך מחויב להגיד בפירוש למי שעשה לך הטוב כי אתה מכיר בטובה שעשה לך. כהיום לפי הנימוס הנהוג, מרבים העם לדבר בביטוי תודות והכרות טוב על שמקבלים, האומנם כי זה בא מצד הטוב, ובלשונם זה נקרא אתיקה, אבל כדרך כל מדה טובה כשאינ מנהיגים אותה על דרכה, מתרוקנת מכל תוכנה, וגם עוד מתקלקלים בה, בריבוי דברים של שקר וחניפה. ובצד השני כאן ביקורת כעל אלה בני תורה הממעטים יותר מן המדה מלהודות למיטיביהם, הרבה פעמים הבן תורה מורה לו היתר על זה בחושבו, כי העיקר הלא הוא הלב, רחמנא ליבא בעי, ופעמים גם לא נאה לו להביע תודותיו, למען לא יתראה כמחקה אנשי העולם המרבים כבר לדבר יותר מן המדה והם כולם שקרים וכזבים....

כפיות טובה – לא להיות 'אסיר' תודה

12. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קג עמוד ב

כי אתא יהויקים אמר: קמאי לא ידעי לארגווי, כלום אנו צריכין אלא לאורו – יש לנו זהב פרויים שאנו משתמשין בו, יטול אורו. אמרו לו: והלא כסף וזהב שלו הוא, שנאמר לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבא-ות! – אמר להם: כבר נתנו לנו, שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

13. שיחות מוסר מאמר ל

מודגשת כאן דרגה של רשע שאין דוגמתה, להראות לעין כל שאינו חייב כלל בהכרת הטוב לבורא יתברך, וממילא אינו קשור לכל התחייבות אנושית שישנה בטבע כל נברא.

14. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סג עמוד א

רבי חייא הוה קא מצערא ליה דביתהו, כי הוה משכח מידי, צייר ליה בסודריה ומייתי ניהלה. אמר ליה רב: והא קא מצערא ליה למר! א"ל: דיינו שמגדלות בנינו, ומצילות אותנו מן החטא.

ולזה יסדו לומר מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך דהיינו על כל נשימה ונשימה ועל נסידך שבכל יום ויום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובקר וצהרים וכו' ולכך תיקנו לשחות בברכה זו כמנהג בשר ודם המודה לחבירו דבר הוא שוחה ומנענע לו בראשו ... ולהכי בכל מקום הודאה מצינו השתחוואה כמו שנאמר אשתחוה אל היכל קדשך ואודה את שמך על חסדך ובדניאל וזימנין תלתא ביומא בריך על ברכוהי מצלא ומודא ואחז"ל במקדש על כל הודיה השתחויה. שכל העומד בקומה זקופה ככופר בדבר הוא ואין הודאתו הודאה כדאשכחן בדתן ואבירם שכפרו בתורת משה כתיב בהו יצאו נצבים בקומה זקופה ואמרו במדרש רבה על הנחש כשבא לפתות את חוה בא בקומה זקופה לפי שבא לכפור בו יתברך ולכך נענש במדה ללכת שחוח שנאמר על גחונך תלך דרגלים היו לו ונקצצו ואפשר לומר דמהאי טעמא מי שאינו כורע במודים שדרו נעשה נחש דכיון שעומד בקומה זקופה ואינו כורע ומתכוין להודות לו יתברך על כל חסדיו הרי הוא ככופר בו יתברך

23. סימן לבנים דברים עמוד 121

במצות הביכורים, לאחר הבאתם לפני הכהן והנפתם, בא הציווי: "והנחתו לפני ה' אלקיך והשתחוית לפני ה' אלוקיך". מביא הביכורים נדרש להשתחוות. ההשתחויה בהר הבית היא השתחוות בפישוט ידיים ורגלים על הרצפה. ההשתחויה היא לכאורה התכופות ביטול עצמי, הכנעה - ביטוי של יראה גדולה, במפתיע, דווקא יראה זו מביאה עמה את הפסוק הבא, העוסק בשמחה: "ושמחת בכל הטוב".

24. דברים פרשת כי תבוא פרק כח פסוק מה - מז, מה-מז

(מה) וּבָאוּ עִלְיָיךָ כָּל הַקְּלָלוֹת הָאֵלֶּה וְרַדְפוּךָ וְהִשְׁיִיגוּךָ עַד הַשְׁמִימָךָ כִּי לֹא יִשְׁמַעְתָּ בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתַי וְזִקְתָּו אֲשֶׁר צִוִּיתִי: (מז) וְהָיוּ בָּךְ לְאוֹת וּלְמוֹפְתִים וּבְרָעָה עַד עוֹלָם: (מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחוֹהוּ וּבְטוֹב לִבְבְּךָ מֵרַב כָּל:

25. דף על הדף מסכת ברכות דף יא עמוד ב

ונראה דהנה בפ' כי תבא כתוב על כל דברי התוכחה שהוא על שלא עבדת את ה"א בשמחה ובטוב לבב...וצ"ב טובא וכי מפני ענין זה כבר ראוי לבא כל דברי התוכחה.

26. מעט מן האור דברים 252

בפשטות ניתן לומר כי השמחה "בכל הטוב" מבטאת הכרת הטוב. אדם השמח בכל הטוב אשר גמלו ה' יתברך, עושה בכך נחת רוח לבוראו, כדרך שאב הנותן שי לבנו, שמח בשעה שהבן משתעשע במתנתו ומוצא בו קורת רוח. לעומת זאת, אם מחמיץ הבן פנים ומזלזל במתנת אביו הרי הוא כפוי טובה ונגדו זועקת התורה "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל"

27. דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק יא

וְשִׂמְחוּתְךָ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיתְךָ אֲתָה וְהָלוּי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס

(יא) ושמחת בכל הטוב - מכלן אמרו אין קורין מקרא צורכים אלל בזמן שמחה מעצרת ועד החג, שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו, אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא:

28. דעת תורה דברים ב עמוד לו

כי ביסוד הענין של הכרת הטוב הוא גם כן להראות למיטיבך כי אתה בשמחה רבה על גודל חסדו. "כי ה' אלוקיך בריך בכל מעשה ידך" כתב רש"י: לפיכך לא תכפו את טובתו להראות כאלו אתם עניים, אלא הראו עצמכם עשירים. - אם לא מראה שמחה ואשרו על הטוב, זהו גם כן כפיות טובה, והיא מצווה!!!

15. שפתי חיים שם עמוד שלו

הסיבה לכך שאדם אינו רוצה להכיר בטובת חברו וכופר בה, מפני שהכרת הטוב משעבדת את המקבל לנותן להחזיר לו טובה ולפחות להיות 'אסיר תודה' להודות למיטיבו ולו במילים בעלמא, וכל עוד לא השיב טובה, הוא מרגיש את עצמו במאסר, ומכיון שאינו רוצה בכך הדרך הפשוטה להשתחרר מכבלים אלו על ידי שימעט בערך הטובה שקיבל - כפיות טובה - עד לכפירה גמורה בטובה

16. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נח עמוד א

הוא היה אומר (בן זומא): אורח טוב מהו אומר - כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי, כמה בשר הביא לפני, כמה יין הביא לפני, כמה גלוסקאות הביא לפני, וכל מה שטרח - לא טרח אלא בשבילי. אבל אורח רע מהו אומר - מה טורח טרח בעל הבית וה? פת אחת אכלתי, התיכה אחת אכלתי, כוס אחד שתיתי, כל טורח שטרח בעל הבית זה - לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו

הכרת הטוב מביאה לשמחה

17. דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק א

וְהָיָה כִּי תִבּוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְזוּלָה וּרְשִׁיתָהּ וְיִשְׁבַּתְּ בָּהּ: אור החיים

(א) והיה כי תבא אל הארץ. אמר והיה לשון שמחה, להעיר שאין לשמוח אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו (תהלים קכ"ו) אז ימלא שחוק פינו וגו'.

18. דברים פרשת כי תבוא פרק כו פסוק יא, יא

(י) וְעָתָה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרִי הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה' וְהַחַיִּיתוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: (יא) וְשִׂמְחוּתְךָ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיתְךָ אֲתָה וְהָלוּי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס

19. בראשית פרשת וירא פרק כב פסוק ה, ה

(ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק שֵׁבוּ לָכֶם פֶּה עִם הַחֹמֶיֶר וְאֵינִי וְהַעֲרֵךְ זָלְכָה עִד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוִיתֶם וְנִשְׁיבָה אֲלֵיכֶם: בעל הטורים

לכה ונשובה. נחפשה דרכנו ונחקורה ונשובה עד ה'. השיבנו ה' אליך ונשובה. לכו ונשובה אל ה'. לומר בזכות אברהם שאמר ונשתחוה ונשובה זכו ישראל לעשות תשובה, והיינו לכו ונשובה אל ה', נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה, השיבנו ה' אליך ונשובה.

20. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טז עמוד א

שדרו של אדם לאחר שבע שנים נעשה נחש; והני מילי דלא כרע במודים.

21. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק א

מה חשב נחש הרשע באותה שעה. אלך ואהרוג את אדם ואשא את אשתו ואהיה מלך על כל העולם כולו ואלך בקומה זקופה ואוכל כל מעדני עולם

22. תורת חיים מסכת בבא קמא דף טז עמוד א

ונראה לפרש לפי שהוא ית' עושה חסד עם כל אדם בכל יום ובכל עת ובכל רגע אלא שאין בעל הנס מכיר בניסיו סבור עולם כמנהגו הוא נוהג ואינו מרגיש שכל פסיעה ופסיעה וכל תנועה ותנועה וכל נשימה ונשימה הוא ממנו יתברך שמו כמו שנאמר מה' מצעדי גבר כוננו וכתוב אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש והיה מן הראוי שיודה האדם ויברך בכל עת ובכל רגע על כל פסיעה ותנועה ונשימה כמו שאמרו חכמים כל הנשמה תהלל יה על כל נשימה ונשימה חייב אדם להלל יה וכל מי שאינו מעלה על לבו בכל רגע שהכל מאתו יתברך אלא עולם כמנהגו נוהג הרי הוא ככופר בו חס ושלום ולפי שהוא מן הנמנע שיעמוד אדם מן הבקר ועד הערב ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה וכל שכן רוב בני העולם הולכים תמיד אחרי הבלי העולם הזה באסיפת ממון וכיוצא בזה... ולזאת המציאו אנשי כנסת הגדולה תקנה ויסדו לומר בכל תפלה ערב ובקר וצהרים ברכת הודאה כדי שיכלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות וחסדים ונפלאות שהוא יתברך עושה עמו בכל רגע ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת בהודאה אחת.

סיכום קצר

מהותה של מצוות ביכורים היא הכרת הטוב. מידת הכרת הטוב מחזקת את הקשר בין האדם לבוראו, בין איש לאשתו, בין הורה לילדיו ובין אדם לחברו. לעומתה כפיות טובה יוצרת נתק ומפתחת את תחושת המגיע לי. פיתוחה של מידת הכרת הטוב מתחילה במעגלים הפנימיים, החל מהיחס להורים, ממשיך בזוגיות ובילדים ומתרחב למרחב הציבורי. היכולת להגיע לשמחה בכל תחומי החיים, בזוגיות, בעבודה, בחינוך ילדים, בקהילה ובעיקר בעבודת ה' נעוצה בחוזק החיבור. וככל שהאדם יתחזק במידת הכרת הטוב כך תגדל תחושת החיבור שתתבטא בשמחה גדולה. על האדם לדעת שכדי להכיר טובה חייבים להתחזק במידת הענווה, ההשתחויה שבמצוות ביכורים מבטאת את ההתבטלות לבורא ושהיא המפתח להכרת הטוב.

שבת שלום ומבורך!!

